

BAŞKANLIK SİSTEMİ VE TÜRKİYE

Dr. Abdulkadir YILDIZ*

Öz

Türkiye’de hükümet sistemi ya da rejim, üzerinde yoğun tartışmaların yaşandığı bir alandır. Bazılarına göre hükümet sisteminin değişmesi, Anayasal sistem değişikliğinin ötesindedir ve devletin kuruluş felsefesine aykırılık teşkil etmektedir. Diğer taraftan, geçmişte yaşanan bazı krizlerin parlamenter sistemden kaynaklandığı ifade edilmektedir. Bu açıdan, benzer sorunların yeniden yaşanmaması için hükümet sistemi değişikliğinin zorunluluğu belirtilmektedir. İkinci Meşrutiyet ile birlikte, Osmanlı Devleti’nde hükümet sistemi parlamenter sistem doğrultusunda belirlenmiştir. 1921 Anayasası’nda meclis hükümeti sistemi benimsenmiştir. 1924 Anayasası ise meclis hükümeti sistemi ile parlamenter sistem arasında bir hükümet sistemini benimsemiştir. 1961 Anayasası’nın ve 2007 yılı değişikliklerinden önce 1982 Anayasası’nın, parlamenter sistemin genel özelliklerini gösterdiği söylenebilir. 2007 yılı Anayasa değişiklikleri ise cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilmesini sağlamak suretiyle hükümet sistemini değiştirmiştir. Her ne kadar parlamentarizmin birçok özelliğini barındırmaya devam etse de, cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi, sistemin genel olarak yarı-başkanlık olarak nitelenmesi sonucunu doğurmuştur. Yeni anayasa tartışmaları ile birlikte, hükümet sisteminin başkanlık sistemi olması gerektiği de savunulmaktadır. Buna göre güçlü ve istikrarlı bir yürütmeyi sağlamak, ülkenin gelişmesi için önem göstermektedir. Buna karşılık, başkanlık sisteminin Türkiye’de otoriter bir rejime dönüşme riski ifade edilerek parlamenter sisteme ilişkin araçların geliştirilerek devam etmesi gerektiği belirtilmektedir. Bununla birlikte, tüm sistemlerin kendi içerisinde riskler taşıdığı düşünüldüğünde başkanlık sisteminin de değerlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle parlamenter sistemden kaynaklı geçmişteki siyasi ve hukuki krizler incelendiğinde, başkanlık sistemine ilişkin tez güç kazanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Başkanlık Sistemi, Türkiye’de Hükümet Sistemi.

Presidential System and Turkey

Abstract

Governmental system or regime in Turkey is really controversial issue. Changing the governmental system is more than Constitutional systems’ change and it differentiates the state’s founding philosophy, according to some. Otherwise, its’ arguing that some of the crises in history depends that the parliamentary system. So, it is stated that the governmental system change is necessary for not to encounter with the same problems. The Second Constitutional Era of the Ottoman Empire constituted parliamentary system. Parliamentary democracy was governmental system of 1921 Constitution of the Republic of Turkey. 1924 Constitution constituted a middle regime between parliamentary democracy and parliamentary system. 1961 Constitution and 1982 Constitutions’ original governmental system was parliamentary system. 2007 Constitutional amendments have changed the 1982 Constitution’s governmental system because the direct election of the president. Direct election of the president transformed the Constitution’s governmental system as a semi-presidential system, although still keeps’ most of the parliamentary system instruments. Governmental system should be presidential system according to discussions on the new constitutional amendment. Powerful and stabilized executive branch is necessary to develop the country. On the other side, parliamentary system is still considering as ideal governance because of risks about authoritarian rule with the presidential system. By the way, presidential system should evaluate with all details because all system has some risks. But especially considering some historical crises on politics and law depends that parliamentary system strengthens the thesis to adopt presidential system.

Keywords: Presidential System, Governmental System in Turkey.

* Arş. Gör., Kırıkkale Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü.

Giriş

Kuvvetler ayrılığı, Montesquieu tarafından bugün anlaşıldığı şekilde sistematik ifadesini bulan teoridir (Akad vd., 2014: 131; Zühtü Arslan, 2005: 29; Turhan, 2005: 87). Bu teoriye göre devletin temel fonksiyonları, yasama, yürütme ve yargı olarak ayrılmaktadır (Akad vd., 2014: 139; Gözler, 2010: 220). Devletin bu fonksiyonları doğrultusunda hükümet sistemleri kuvvetlerin ayrılığını veya kuvvetlerin birlikteliğini benimsemiş olabilir.

Kuvvetler ayrılığının söz konusu olduğu durumlarda, yasama ve yürütmenin birbiriyle ilişkisine göre hükümet sistemleri parlamenter sistem ve başkanlık sistemi olarak belirlenmektedir (Turhan, 2005: 111; Gözler, 2010: 223). Bu teori çerçevesinde, hangi hükümet sistemi benimsenmiş olursa olsun, hukuk devletinin gerçekleşebilmesi için yargının mutlak olarak bağımsız olması gerekir (Gözler, 2010: 223; Zühtü Arslan, 2005: 29). Yasama ve yürütme bağlamında ise sert ayrılık sistemi benimsenebileceği gibi yumuşak ayrılık ya da kuvvetlerin birlikteliği sistemleri benimsenebilir. Sonuç olarak, kuvvetler ayrılığı sistemleri, kuvvetlerin yumuşak ayrılığı veya kuvvetlerin işbirliği kapsamında parlamenter sistem ve kuvvetlerin sert ayrılığı kapsamında ise başkanlık sistemi olarak belirlenmektedir (Teziç, 2004: 405, 427).

Başkanlık sistemi, hükümet sistemi değişikliği bağlamında Türkiye’de tartışılmaktadır. Anayasa’da hükümet sistemi olarak başkanlık sistemi benimsenmediğinden, hükümet sistemine ilişkin değişiklik Anayasa değişikliğini gerektirmektedir. Bu bağlamda, Türkiye’de yeni anayasa tartışmaları, hükümet sistemine ilişkin değişikliğin tartışılması sonucunu da doğurmaktadır.

Bu çalışmada, başkanlık sisteminin kapsamı ve Türkiye açısından uygun olup olmayacağı değerlendirilmektedir. Buna göre başkanlık sistemi bir takım siyasi hesaplardan dolayı mı savunulmaktadır? Bunun karşısında ise başkanlık sistemini Türkiye’nin gelecek misyonu bağlamında zorunluluk olarak gören bir anlayış da söz konusudur. Karşılıklı bu iki görüşten hangisinin daha isabetli olduğunun belirlenebilmesi açısından, ilk olarak, başkanlık sisteminin ne olduğu parlamenter sistemle kıyaslanarak belirlenmektedir. İkinci olarak, Türkiye’de mevcut hükümet sisteminin ne olduğunun tespit edilmesi söz konusu olmaktadır. Son olarak, başkanlık sisteminin Türkiye’ye uygun olup olmadığı ve Türk Anayasal sisteminin başkanlık sistemi olarak değişmesinin ne anlama geleceği değerlendirilmektedir.

Başkanlık Sistemi

Başkanlık Sisteminin Temel Özellikleri

Başkanlık sistemi, kuvvetlerin sert ayrılığını ifade eder. Bu durumun belirli tezahürleri vardır. İlk olarak, yasama ve yürütme arasında oluşum bakımından ve devamlılık açısından bağımsızlık söz konusudur (Gözler, 2010: 231). Bu açıdan, yasama

organı ve yürütme organı birbirinin güvenine dayanmaz ve birbirlerinin varlıklarına son veremez (Yazıcı, 2009: 213; Uluşahin, 1999: 37). Bu yönüyle başkanlık sistemi, kuvvetlerin sert ayrılığına dayanmaktadır.

Başkanlık sisteminde ikinci asli özellik, yürütmenin tek başlı yapısıdır. Bu ölçüt, parlamenter sistemle başkanlık sistemini birbirinden ayırır. Parlamenter sistemlerde yürütme, bakanlar kurulu ve devlet başkanından oluşmaktadır. Başkanlık sisteminde ise bu ayrım yoktur. Hem hükümetin hem de devletin başı, başkandır (Gözler, 2010: 231; Yazıcı, 2009: 212; Uluşahin, 1999: 41). Bu durum, başkanlık sisteminde, yürütme içerisindeki iki başlılığı önleyen husustur.

Kuvvetler ayrılığı ilkesinin gerçek anlamda uygulandığı yer Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'dir (Teziç, 2004: 427). Çünkü kuvvetlerin mutlak olarak ayrılığı, başkanlık sisteminin uygulandığı bir yerde mümkün olabilir (Zühtü Arslan, 2005: 29). ABD'de başkan, yürütme yetkisinin tamamına sahiptir. Amerikan Anayasası'nın ikinci maddesinde, "yürütme yetkisi Amerika Birleşik Devletleri başkanına aittir" denmektedir (Chemerinsky, 2011: 343). Bu yetkinin, yürütmenin bizzatı kendisinden mi yoksa ABD Anayasası'ndan mı kaynaklandığı konusu ise tartışmalıdır. Buna ilişkin bir görüşe göre başkanın yetkileri Anayasa ve kanunlar tarafından kendisine açıkça tanınmış yetkililerdir (Chemerinsky, 2011: 345). Diğer bir görüşe göre başkan, diğer kuvvetlerin yetki alanına girmeyen ve yürütmenin doğasından kaynaklı her türlü yetkiye sahiptir. Üçüncü bir görüşe göre ise başkanın yetkileri Anayasa ve yasalar tarafından yasaklanmayan işlemlerdir (Chemerinsky, 2011: 346). Son iki yaklaşımda yürütme ya da başkan asli olarak yetkilidir yorumu yapılabilir. Çünkü yürütme, görev alanı dışında olduğu belirtilmeyen her alanda yetkisini kullanabilmektedir. Başkanın yürütmede asli konumda olmasının diğer bir sonucu yardımcıları açısındanadır. Buna göre başkanın yardımcıları, parlamenter sistemdeki bakanlarla aynı konumda değildirlir. (Teziç, 2004: 430).

Başkanlık sisteminin ölçütlerinden üçüncüsü, başkanın halk tarafından seçilmesidir (Yazıcı, 2009: 232; Uluşahin, 1999: 30). Parlamenter rejimlerde yürütmenin bir kanadı olan bakanlar kurulu yasama içinden çıkmaktadır. Bu açıdan, bakanlar kurulunun ve meclisin aynı kaynaktan ortaya çıkması söz konusudur (Uluşahin, 1999: 31). Parlamenter sistemde yürütmenin diğer kanadı olan devlet başkanlığı, meşruti monarşilerde soydan devam etmekte, cumhuriyette ise devlet başkanı meclis tarafından seçilmektedir. Devlet başkanının belirlenmesinde başkanlık sistemi ile yarı başkanlık sisteminin ortak yönü, devlet başkanının her iki sistemde de halk tarafından doğrudan seçilmesidir (Teziç, 2004: 428).

Başkanlık Sisteminin Değerlendirilmesi

İlk olarak, başkanlık sisteminin demokratik ve özgürlükçü bir sistem olduğunu belirtmek gerekir (Turhan, 2005: 112). Dolayısıyla, başkanlık sistemini kuvvetler birliği sistemleri ile karıştırarak diktatörlük olarak belirtmek yanlış bir tanımlama olacaktır. Hatta, başkanın halk tarafından seçilmesi usulü başkanlık sistemini, parla-

menter sisteme göre daha demokratik bir hale getirmektedir (Gözler, 2010: 239). Bu noktada, başkanlık sisteminin parlamenter sisteme göre daha yaygın bir uygulamasının olduğu da vurgulanmalıdır (Küçük, 2015b). Bununla birlikte, başkanlık sistemini, kanaatimizce yanlış bir şekilde, vesayetçi sistemlerle karıştırarak çoğunluğun azınlık üzerindeki hegemonyası olarak niteleyenler de söz konusudur (Yılmaz, 2007: 1). Halbuki bu durum, demokrasinin çoğunluk yönetimi olmasına yönelik bir itirazdır. Bu itirazı yapanlar ise genel olarak, çoğulculuk adı altında bizzat vesayeti savunanlar olmuştur (Küçük, 2015a). Bu açıdan, ilk olarak demokrasinin bir çoğunluk yönetimi olduğunu kabul etmek gerekir.

İkinci olarak, hükümet sistemi olarak başkanlık sisteminin, Türkiye’de zaman zaman ifade edildiği şekilde, federal devleti gerektirmediğini belirtmek gerekir. Başka bir deyişle, Amerika Birleşik Devletleri’nin federal devlet şekline sahip olması, başkanlık sisteminin federal devleti gerektirdiği yönünde yorumlanamaz.

Esasında, parlamenter sistemin de başkanlık sisteminin de belirleyici ölçütlerinin olmasına rağmen, bu sistemlerin farklı türleri vardır. Bu açıdan, hükümet sistemlerini tek başına başarılı veya başarısız olarak nitelemek zordur. Başka bir deyişle, parlamenter sistemin başarılı olarak uygulandığı ülkelerin yanında, istikrarsız ve krizlere yol açtığı yönetimler de vardır. Bunun gibi başkanlık sisteminin istikrarlı yönetim sağladığı ABD’nin yanında, başkanlık sisteminin otoriterleştiği ve hatta diktatörleştiği başkancı rejimler de söz konusudur (Teziç, 2004: 427). Bu konu aslında ülkelerin demokratik gelenekleriyle ilgilidir. Ayrıca, uygulanan hükümet sistemini kendi devlet ve millet gelenekleriyle bağdaştırarak teamüllerin geliştirilmesi ve krizlere yol açılmaması sistemlerin işleyişinde başarı sağlayabilir.

Başkanlık sisteminin önemli bir özelliği istikrarlı yönetime yol açmasıdır. Bu istikrar, yürütmenin tek başlı yapısından dolayı devlet-hükümet ayrışması olmamasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, başkanın belli bir dönem için seçilmesi ve görevine son verilememesi istikrarı sağlayan diğer bir etkidir (Uluşahin, 1999: 75-76). Bununla birlikte, kural olarak başkanın görevine son verilememesi -bunun istisnası *impeachment* usulüdür- değişen şartlara göre parlamenter sistemlerde mümkün olan hükümet değişikliklerini dışlaması ve katılığa yol açması yönüyle, başkanlık sisteminin zayıf yanı olarak değerlendirilmektedir (Yazıcı, 2009: 215). Bununla birlikte, başkanın yürütmede yetkili olması ve sert kuvvetler ayrılığının olması, yasama ile ilişkilerin hiç olmadığı anlamına gelmez. Hatta, başkanın politikalarına devam edebilmesi açısından yasamanın desteğine ihtiyaç duyması, yukarıda bahsedilen katılık ihtimalini zayıflatmaktadır (Yazıcı, 2009: 236; Teziç, 2004: 432). Bu katılık ihtimalini zayıflatan bir diğer durum ise ABD’deki partilerin serbest parti niteliğinde olmasıdır (Teziç, 2004: 428). Dolayısıyla, disiplinli parti modellerinin olduğu ülkeler açısından bahsedilen katılığın giderilememesi ve krizlerin oluşması ihtimali de vardır. Görüldüğü üzere, aslında bu sistemlerin olumlu ve olumsuz olarak sayılan tüm yönleri bakımından iddia edilen bir konu aynı zamanda tersi iddiayı da bünyesinde barındırmaktadır. Bu bakımdan, hükümet sistemleri konusunda ortak bir kabulün oluşturulması zor görünmektedir.

Başkanlık sistemine ilişkin tartışmalar, koalisyonların istikrarsız yönetimlere yol açması ve hükümet krizlerinin ortaya çıktığı tarihi tecrübelerin yaşandığı ülkeler açısından daha büyük bir önem göstermektedir. Bununla birlikte, parlamenter rejimin de istikrarlı bir yönetim sağlaması ihtimali söz konusudur. Bunun örneği ise İngiltere'dir. İngiltere'de güçlü bir siyasi partinin olması, koalisyonlara yol açmaması sebebiyle parlamenter sistemin istikrarlı bir şekilde uygulanması sonucunu doğurmuştur (Turhan, 2005: 120). Aslında, 2002 yılından beri Türkiye'de de benzer bir durumun olduğu söylenebilir. Bu arada, İngiltere'de yetmiş yıl sonra ilk koalisyon hükümeti 2010 yılında kurulmuştur. Fakat, 2015 seçimlerinde Muhafazakar Parti yeniden tek başına iktidar olacak sandalyeye sahip olmuştur.

Başkanlık sisteminin istikrar yönünü Uluşahin, önemli olanın hükümetlerin sürdürülebilir ve verimli politikalar belirlemeleri olarak niteleyerek, "verimlilik" bağlamındaki istikrarın esas olduğunu belirtmiştir (Uluşahin, 1999: 77-78). Kanaatimizce, koalisyonların ve sık hükümet değişikliklerinin, devlet politikası olarak sürekli gelişmişliği sağlamaları zordur. Özellikle ülkemizdeki siyasi parti yapılarının parti programlarının ciddi farklılığı göz önüne alındığında, sürdürülebilir istikrardan çok, hükümet politikaları karmaşası çıkması ihtimali yüksektir. Koalisyonların bu durumu ayrıca, gelişen konjonktürde hızlı karar alması gereken bir hükümet ihtimalini güçleştirecektir (Küçük, 2015c). Dolayısıyla, başkanlık sisteminin tek başlılığı ve görev süresi belirliliği yani yapısal istikrar, icra istikrarının da temel gerekçesi olarak algılanabilir.

Başkanlık sisteminin, parlamenter sisteme göre zayıf olduğu bir yönü, kuvvetlerin birbiriyle olan ilişkisi açısından belirtilmektedir. Buna göre başkanlık rejiminde başkanın da doğrudan oya dayanması "çift meşruiyet" krizine yol açabilir (Yazıcı, 2009: 219). Hoş, devlet başkanının doğrudan oya dayanmadığı durumlarda da devlet başkanının meşruiyetinin olmadığı iddia edilmez. Bu bağlamda, yetkilerini sert bir şekilde uygulamak isteyen bir cumhurbaşkanı, geçmişte Türkiye'de çeşitli örnekleri olduğu gibi, krizlere yol açabilir. Tabii burada, başkanın doğrudan oya dayanmasından dolayı yetkilerini kullanmak konusunda daha cesaretli olabileceğini belirtmek gerekir. Bununla birlikte, tarihi süreçte karşılaşılan sorunlar, yasama ve yürütme arasındaki yetki paylaşımından kaynaklanmamış, tam tersine yürütmenin kendi içindeki çift başlıktan kaynaklanmıştır. Parlamenter sistemin bu durumu, yürütmenin iki başlılığına bağlanabilir.

Başkanlık sistemine ilişkin diğer bir eleştiri, yasama ve yürütmenin farklı siyasi eğilimleri temsil etmesi hali için ifade edilmektedir (Turhan, 2005: 118). Buna göre başkanın ve yasamanın aynı çoğunluğa dayanmadığı durumda krizlerin ortaya çıkması muhtemeldir (Teziç, 2004: 433). Bununla birlikte, her ne kadar kuvvetlerin sert ayrılığı sistemi olsa da belli yetkilerin kullanılması açısından yasama ve yürütmenin başkanlık sisteminde de birbiriyle ilişkisi sürmektedir. Ayrıca, ABD açısından siyasi partilerin serbest parti niteliğinde olması, siyasi eğilimlerin çatışması durumunu

asgariye indirmektedir. Kaldı ki, parlamenter sistemde cumhurbaşkanının yasama tarafından seçilmesi aynı siyasi eğilimde olmaları anlamına gelmez. Yarı-başkanlık sisteminde ise devlet başkanının seçilmesi usulü zaten başkanlık sistemiyle aynıdır.

Dolayısıyla, siyasi eğilim farkı sebebiyle yaşanacak sorunlarla farklı bir şekilde parlamenter sistemde de karşılaşılabilir. Şöyle ki, devlet başkanının yasamanın çoğunluğunun siyasi eğiliminden farklı olması ihtimali parlamenter rejimlerde de söz konusu olabilir. Her ne kadar devlet başkanı doğrudan hükümet etmese de, kanunları veto etmek gibi önemli yetkilere sahiptir. Bu durumda, devlet başkanının yani yürütmenin bir kanadının yasamayla ve hatta yürütmenin diğer kanadıyla bir çekişmeye girmesi ve krize yol açması muhtemeldir. Bu krizin ise Türkiye’de 2001’de yaşandığı üzere, parlamenter sistemin önemli bir zayıf yanı olduğunu belirtmek gerekir.

Sonuç olarak, başkanlık sisteminin kendine özgü zayıf ve güçlü yönleri vardır. Aslında, bir sistem açısından söz konusu olan avantaj, diğeri için dezavantaj olabilmektedir (Yazıcı, 2009: 214). Bu açıdan, her halükarda kuvvetler ayrılığına dayanan ve demokratik olan bu sistemlerden birinin tercihi için sistemlerin birbiriyle karşılaştırılması yoluna değil, siyasi ve sosyolojik şartlar bakımından ülkeye uygunluğu yönünden bir araştırma yapılması daha isabetli olabilir. Bu yöndeki bir araştırmada, parlamenter hükümet sisteminin Türkiye’de krizleri çözmekte yetersiz kaldığı yorumu yapılabileceğinden, başkanlık sisteminin savunulmasına ilişkin kanaat güçlenmektedir.

2. Türkiye’de Hükümet Sistemi

Kanun-ı Esasi ve Teşkilat-ı Esasi’de

Osmanlı Devleti’ni Ortaçağ’da Avrupa’daki mutlak monarşilerle karıştırmamak gerekir. Çünkü egemenliğin kullanılması bakımından padişahlar, Avrupa’daki mutlak yetkiye sahip krallara göre sınırlı bir yetkiye sahiptiler (Şentop, 2010: 4; Yıldız, 2010: 10). Dolayısıyla, Osmanlı Devleti’ni, 1876 Kanun-ı Esasi öncesinde de kendine özgü bir monarşi olarak nitelenebilir (Küçük, 2005: 89). Bu bağlamda, hükümet sisteminin kuvvetlerin birlikteliğine dayanan mutlak monarşi olarak ifade etmemek gerekir.

1876 tarihli Kanun-ı Esasi ile birlikte Osmanlı Devleti’nin hükümet sistemi, parlamenter rejimin özelliklerini büyük ölçüde kazanmıştır. Buna göre padişahın yanında Heyet-i Vükela, yürütmenin iki başlı yapısını oluşturmaktadır. Burada Heyet-i Vükela genel politikadan sorumludur (m. 28). Bunun yanında, padişahın Meclis-i Umumi’yi fesih ve tatil edebilmesi, parlamenter sistemde kuvvetlerin yumuşak ayrılığına ilişkin diğeri bir noktadır (m. 7 ve m. 35). Bununla birlikte Gözler, Heyet-i Vükela’nın Meclis’e karşı değil, padişaha karşı sorumlu olmasından dolayı, parlamenter monarşi olarak nitelenmesinin güç olduğunu ifade etmiştir (Gözler, 2011: 18).

1909 değişiklikleri sonucunda Kanun-ı Esasi'deki hükümet sistemi parlamenterizmin doğasıyla daha çok bağdaşır bir şekle dönüşmüştür. Burada, parlamenter sistemin kuvvetlerin işbirliğini ve etkileşimini sağlayan araçları tam olarak benimsenmiştir (Tanör, 2004: 217). Kanun-ı Esasi'nin otuzuncu maddesinde yapılan değişiklikle Vükelanın her birinin, hükümetin politikasından müştereken ve kendi dairesiyle ilgili olarak da münferiden sorumluluğu esası benimsenmiştir. Buna rağmen, İttihat-Terakki yönetiminin parlamenter demokrasiyi imkânsız kıldığı belirtilmelidir (Tanör, 2004: 218). Dolayısıyla, bir sistemin anayasal ifadesi gibi uygulaması da önem göstermektedir. Bunun dışında, Sultan Abdulhamit'in yönetimine ilişkin eleştirilerin büyük ölçüde yersizliği, İkinci Meşrutiyet döneminde tek parti diktatörlüğü sonucunda anlaşılmıştır.

1921 Anayasası ise Türkiye'de kuvvetlerin yasamada birleşmesi anlamındaki meclis hükümeti sisteminin uygulandığı bir dönemi göstermektedir. Burada, devlet başkanlığının bulunmaması, icra vekilleri heyetinin yasamanın emir ve talimatlarıyla bağlı olması hususları, meclis hükümeti sisteminin temel özellikleri olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, İstiklal Mahkemeleri sebebiyle yargı yetkisinin de Meclis'te olduğunu belirtmek gerekir (Teziç, 2004: 404). Meclis'in yargı yetkisine de sahip olması, dönemin şartlarının bir gereği olarak görülmesine rağmen, hukuk devleti ilkesinin ihlali noktasında riskler taşımıştır.

1921 Anayasası ile her ne kadar meclis hükümeti sistemi benimsenmişse de, uygulamada "icra vekilleri heyeti" etkin olmuştur (Tanör, 2004: 270-271). Bu durum, hükümet sistemlerinin adlandırılmasından farklılaşabileceğini göstermektedir. Ayrıca, hükümet edeceklerin, yürütmeyi elinde bulunduranların, doğal olarak ön plana geçtiği ifade edilebilir (Yıldız, 2010: 92). Aslında, başkanlık sistemi görüşünün savunulmasında bu durum, belirgin bir ağırlık taşımaktadır.

1924 Anayasası'nda ise iki başlı bir yürütme öngörülmesine rağmen, meclis hükümetine ilişkin özelliklerin ağırlıklı olduğu söylenebilir (Teziç, 2004: 401-402). 1924 Anayasası dönemini parlamenter sistem ile meclis hükümeti sistemi arasında karma model olarak nitelemek de mümkündür (Özbudun, 2011: 31). Meclis'in milli egemenliği doğrudan doğruya kullanabilen tek organ olması, uygulamada farklı bir tezahürü olsa bile, Anayasal yönden meclis hükümeti sistemine ilişkin özellikleri belirleyici hale getirmiştir (Kuzu, 1988-1990: 45). Buna göre Anayasa'nın 7. maddesinde, yürütme yetkisinin Meclis'e ait olması ve Meclis'in bu yetkisini cumhurbaşkanı ve icra vekilleri heyeti eliyle yürütmesi, meclis hükümetinin klasik özellikleridir.

1961 Anayasası'ndan 2007 Anayasa Değişikliğine

Hem 1961 Anayasası döneminde hem de 1982 Anayasası'nın ilk halinde hükümet sistemi olarak parlamenter sistem benimsenmiştir.

Hükümet sistemlerine ilişkin belirleyici özellik aslında devlet başkanının konumuyla doğrudan ilgilidir. Bu bağlamda, 1961 Anayasası'nda önemli bir yenilikler,

cumhurbaşkanının yasama ile ilişkisinin gevşetilmesi açısından (Kuzu, 1988-1990: 46). 1961 Anayasası'nın 6. maddesi, yürütme yetkisinin cumhurbaşkanı ve bakanlar kuruluna ait olduğunu ifade etmektedir. Bu husus, parlamentarizmin klasik özelliği çerçevesinde bir hükümet sistemi benimsendiğini göstermektedir. Bunun yanında, Meclis'in halk tarafından doğrudan seçilmesi parlamenter sistemin diğer özelliğidir. Meclis'in feshi (m. 108) ile yürütmenin bir kanadının güvensizlik oyu ile görevine son verilebilmesi (m. 89 ve m. 104), kuvvetlerin etkileşimi doğrultusunda parlamenter sistemin bir diğer özelliğidir.

1982 Anayasası da ilk haliyle, her ne kadar cumhurbaşkanının yetkileri geniş olsa da, parlamenter sistemin genel özelliklerini göstermektedir. Buna göre yürütme iki başlıdır. Cumhurbaşkanı burada Meclis tarafından seçilmektedir. Meclis halkın doğrudan oyu ile seçilmektedir. Ayrıca yasamanın yürütmeye karşı güvenoyu ve güvensizlik oyu mekanizmaları bulunmaktadır (m. 99, m. 110 ve m. 111). Yürütmenin ise Meclis'e karşı Anayasa'nın 116. maddesi doğrultusunda fesih mekanizması bulunmaktadır (Özbudun, 2011: 354).

Görüldüğü üzere, 1961 ve 1982 Anayasası'nın ilk hali parlamenter sistem niteliklerini önemli ölçüde taşımaktadır.

2007 Anayasa Değişikliği Sonrasında

Yukarıda görüldüğü üzere, parlamenter sistemin özellikleri, büyük ölçüde devam etmektedir. Bununla birlikte, mevcut durumda cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi konusu farklılık göstermektedir. Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi konusu, parlamenter sistemden farklılaştıran en önemli unsur olarak görülebilir.

Türkiye'de, cumhurbaşkanının yetkilerinin klasik parlamenter sistemlere göre fazla olduğu süregelen bir iddiadır. Açıkçası, bu durumun cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilmesi usulüyle birleşmesi, sistemin yarı-başkanlık olarak adlandırılması açısından daha isabetlidir. Bunun yanında, parlamenter sistemlerde cumhurbaşkanının bakanlar kuruluna olağan durumlarda başkanlık etmemesi konusu artık geride kalmış görünmektedir (Özbudun, 2011: 354).

Başkanlık ve yarı-başkanlık sistemlerinde devlet başkanının parlamenter sistemde olduğu gibi yansız olması beklenemez. Çünkü bu sistemlerde halkın doğrudan oyuyla seçilen devlet başkanı, doğal olarak, bir siyasi görüşün lideri konumunda olmaktadır (Turhan, 2005: 118). Bu bağlamda, Türkiye'de 12. Cumhurbaşkanı ile birlikte ifade edilmeye başlanan, Cumhurbaşkanının tarafsızlığa dikkat etmediği konusu, aslında sistem değişikliğinin doğal bir görüntüsü olarak görülmelidir. Bu sistem değişikliği ise parlamenter sistemden yarı-başkanlık sistemine geçilmesidir. Çünkü, yarı-başkanlık sisteminin parlamenter sistemden ayrıldığı en belirgin özellik, devlet başkanının halk tarafından doğrudan seçilmesidir. Nitekim Gözler, halk tarafından doğrudan seçilebilmek için siyasi olarak taraf olunması gerekliliği ve cumhurbaşkanı-

nın iki kez seçilebilecek olması yönlerinin, cumhurbaşkanının tarafsızlığını kaldırması yönüyle eleştirilebileceğini ifade etmektedir (Gözler, 2011: 320). Fakat, bu eleştiri klasik parlamenter sistem açısından temellendirilebilir. Dolayısıyla, sistemin klasik parlamenter sistem olmadığı bir durum açısından, Cumhurbaşkanının bu yönüyle eleştirilmesi yerinde görülmeyebilir. Kaldı ki, Cumhurbaşkanının Meclis'teki çoğunluğa sahip siyasal partinin lideri konumunda olması, doğal olarak hükümet etme sonucunu doğuracaktır (Gözler, 2011: 300, 302). Bu yönüyle, sistemin artık parlamenter sistem olarak devam ettiği söylenemez. Sistem, bu durumda daha çok başkanlık sisteminin özelliklerini göstermektedir (Gözler, 2011: 300).

Meclis'te çoğunluk olmayan yani hükümet etmeyen parti veya partilerin adayının Cumhurbaşkanı seçilmesi durumunda ise doğrudan halk tarafından seçilse de, sistemin parlamenter sistemin özelliklerini büyük ölçüde bünyesinde taşıyacak olduğunu belirtmek gerekir (Gözler, 2011: 301). Örneğin, Ekmeleddin İhsanoğlu 12. Cumhurbaşkanı olarak seçilmiş olsaydı, sistem, parlamenter sisteme daha yakın bir işleyiş gösteriyor olabilirdi. Tabii, bu durumda, 10. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer döneminde olduğu gibi hükümet ve cumhurbaşkanı arasında krizler çıkması ihtimali olabilirdi. Aslında, başkanlık sistemi görüşünü savunanlar açısından bu durum temel argüman olmaktadır. Başka bir deyişle, yürümenin kendi içersinde ortaya çıkacak iki başlılık, parlamenter sistemin önemli bir çıkmazı olarak nitelenmektedir. Bu durum, başkanlık sisteminin zayıf yönü olarak savunulan yasama ve yürütme arasında çıkabilecek krize göre daha derin sonuçlar doğurabilecek krizleri bünyesinde barındırmaktadır.

Değerlendirme: Başkanlık Sisteminin Türkiye'ye Uygunluğu

Özbudun, Cumhurbaşkanının yetkilerinin azaltılarak parlamenter sistem çerçevesinde bir hükümet sistemi tercihinin isabetli olacağını ifade etmektedir (Özbudun, 2011 354). Yazıcı da, gelişen demokrasilerde yarı-başkanlık ve başkanlık sistemlerinin otoriterleşme riskini taşıması sebeplerinden dolayı, Türkiye açısından parlamenter sistemin daha tercih edilir olduğunu vurgulamaktadır (Yazıcı, 2009: 211). Fakat, parlamenter rejimlerde yasama ve yürütmenin bir kolunu teşkil eden bakanlar kurulunun aynı çoğunluğa dayanması, parlamenter sistem açısından da otoriterleşme sonucunu doğurabilir (Yazıcı, 2009: 239). Dolayısıyla otoriterleşme riski, başkanlık sisteminin reddi açısından tek belirleyici ölçüt olmamalıdır. Özellikle, vesayet temelli tek parti hükümetleri dikkate alındığında, parlamenter hükümet sisteminin bahsedilen riski, başkanlık hükümet sistemine göre daha fazla taşıdığı iddiası temelsiz kalmayacaktır.

Teziç, G. Vedel'in "parlamenter rejimin başarısının anayasayı gereksiz kılacağı, başkanlık rejimin ise anayasanın ürünü olduğunu" ifade ettiğini aktarmaktadır (Teziç, 2004: 429). Anayasanın Türkiye'de sürekli tartışılması olgusundan hareket edildiğinde, Türkiye'nin parlamenter rejim açısından başarılı bir örnek olmadığı savunulabilir. Anayasa, haklar ve özgürlükler bağlamında tartışıldığı gibi hükümet ve devlet sistemi bağlamında da genel olarak yeterli bulunmamaktadır.

Türkiye’de parlamenter sistemin 2002 yılına kadar büyük oranda koalisyon hükümetleri olarak uygulanması, parlamenter sistemin diğer başarısız bir yönü olarak görülmektedir (Aslan, 2015: 22). Bu koalisyonlar, istikrarlı politikalar yürütememişlerdir. Bu istikrarsızlık, siyasi ve sosyal alanlarda hissedildiği gibi ekonomide de uzun vadeli hükümet programlarını engellemiş ve seçim ekonomisine neden olmuştur (Küçük, 2015c). Bunun yanında, parlamenter sistemin kuvvetlerin işbirliği olarak ifade edilmesine rağmen, zaman zaman yürütmenin kendi içinde bile krizlerin doğması engellenememiştir (Aslan, 2015: 22). Bununla birlikte, başkanlık sisteminin, Türkiye’de istikrarlı politikaların yürütülmesi açısından tek geçerli hükümet sistemi olduğu görüşü de eksik olabilir. Şöyle ki, tek başına iktidar olan bir siyasi partinin olması durumunda, bu siyasi partinin hükümet politikaları da istikrarlı olabilir. Görüldüğü üzere, bir sistemin başarılı olarak nitelenebilmesi, tercih edilen hükümet sisteminin özelliklerinin belirlenmesi ile mümkün değildir. Bu durum, asıl olarak, sistemin ülkede uygulanabilirliğiyle ilgilidir.

Hükümet sisteminin uygulanabilirliğine rağmen, gelecek öngörüsü ile Anayasa değişikliğine gidilmesi, riskler göz önüne alınarak makul karşılanabilir. Aslında bu karar, Türkiye’deki tarihi birikim incelenerek verilebilir. İlk olarak, tarihi birikimin parlamenter bir gelenek oluşturduğu görüşü savunulabilir. Gerçekten, Kanun-ı Esasi’den itibaren Türkiye’de hükümet sistemi parlamentarizm çerçevesinde belirlenmiştir. Bununla birlikte, Osmanlı Devleti’nde İttihat ve Terakki hükümetleri, despotik yönetimin örneği olarak görülebilir. Bunun yanında, tek partili dönem büyük ölçüde parlamenter rejim olarak görülecek olmasına rağmen, despotik yönleriyle de anılmaktadır. Dolayısıyla bahsedilen parlamenter gelenek, sistemin devamlılığı konusunda tek gerekçe olmamalıdır.

Türkiye’de tarihi birikimin başkanlık sistemini zorunlu kıldığı görüşü, başkanlık sisteminin riskleriyle aynı derecede savunulabilir kapsamdadır. Çünkü, Türkiye’deki tarihi tecrübe milletle doğrudan bağ kurulmadığı durumlarda vesayeti ve krizleri beraberinde getirmiştir (Aslan, 2015: 19). Milletle doğrudan bağ kurulduğu durumlarda ise yasamanın veya yürütmenin bir tehdit olması veya diktatörlüğe dönüşmesi söz konusu olmamıştır.

Türk siyasi tarihi incelendiğinde, Cumhuriyetten sonra, tek parti dönemi hariç olmak üzere, istikrarlı politikaların ve gelişmişliğin özellikle koalisyon hükümetlerinin olmadığı dönemlere rastladığı söylenebilir. Menderes ve Özal dönemleri ile Ak Parti hükümetleri, koalisyon hükümetlerinin olmadığı dönemlerdir. Bunun yanında, bu hükümetler, demokratiklik ve vesayet karşıtlığı bakımından da önemlidir. Koalisyon olmamaları ve hükümet etmeleri yönünden istikrar kurabilmeleri, bu hükümetlerin başkanlık sistemi ile benzeşmesini sağlamıştır. Parlamenter sistemde uygulanmasına rağmen, aynı siyasi tabana dayanmaları yürütmedeki iki başlılığı asgariye indirmiştir. Nitekim, bu durumu 11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül dönemi de doğrulamaktadır. Şu halde parlamenter sistemin avantajı olarak sunulan yürütmenin iki başlılığı ve ta-

rafsız devlet başkanlığı modeli, aslında parlamenter rejimin büyük bir çıkmazı haline dönüşebilmektedir. Bu açıdan Türkiye’de, başkanlık sisteminin gerekliliğine ilişkin görüşler haklılık kazanabilir.

Türkiye’de başkanlık sisteminin getireceği pozitif bir yön olarak seçmenin siyasi başarısızlık sonucunda hesap sormasının mümkün olması ifade edilebilir (Bal, 2001: 160). Hesap sorulabilirlik açısından parlamenter sistemde de hükümetin başarısızlığının meclis ve dolayısıyla hükümet açısından yansımaları olmaktadır. Bununla birlikte, başkanlık sistemindeki güçlü yürütme ve güçlü meşruiyet aynı zamanda güçlü bir sorumluluk da gerektirmektedir. Ayrıca, koalisyon hükümetlerinde partilerin birbirini suçlu ilan etmeleri mümkündür (Bal, 2001: 160). Bunu engellemesi açısından başkanlık sisteminin belirginliği vardır.

Yasama ve yürütme ilişkisinin sert ayrılığı anlamında başkanlık sisteminin Türkiye’de söz konusu olabilecek diğer bir pozitif yönü, milletvekillerinin yürütme ile yani bakanlar kurulu ile olan bağının ortadan kalkması ve böylelikle özel çıkar ilişkilerinin asgariye inmesidir (Rıza Arslan, 2001: 172). Yasama ve yürütmenin bu şekilde ayrılması, aynı zamanda, yürütmenin harcamaları bakımından söz konusu olan denetimin de daha iyi bir şekilde yapılması sonucunu doğurabilir (Rıza Arslan, 2001: 173).

Sonuç olarak, Türkiye’nin siyasi ve ekonomik yönden gelişmesi açısından, hükümet sistemi değişikliği ile yürütmenin güçlendirilmesi ve tek elde toplanması sağlanabilir. Bu durum, mevcut siyasi ortama bakılarak değil, bir gelecek öngörüsü bağlamında, istikrarlı hükümetler oluşturmak açısından gereklidir. Böylelikle, değişen şartlara hızlıca uyum sağlayabilen ve gerçek anlamda icra eden bir yürütme söz konusu olacaktır.

Sonuç

Kuvvetlerin yumuşak ayrılığı açısından parlamenter sistemin ve kuvvetlerin sert ayrılığı bakımından başkanlık sisteminin kendilerine özgü güçlü ve zayıf yanları bulunmaktadır. Belli başlı özellikler doğrultusunda belirlenmesine rağmen, bu sistemlerin kendi içinde farklılaşan türleri de söz konusudur. Bu bağlamda ülkeler, tarihi ve sosyolojik şartları çerçevesinde bu sistemleri benimsemektedirler. Ayrıca, gelişen ve değişen şartlar, anayasa değişikliklerini zorunlu kıldığı gibi hükümet sistemi değişikliklerini de zorunlu kılabilir.

Başkanlık sistemi, istikrara yol açması ve başkanın doğrudan halk tarafından seçilmesi sebebiyle demokratikliği yönüyle savunulmaktadır. Bununla birlikte, yasama ve yürütme ilişkilerinin birbirinden sert bir şekilde ayrılması sebebiyle başkanlık sistemi katılık sorunu yönüyle eleştirilmektedir. Her hâlükarda, artı ve eksi yönleri değerlendirilerek hükümet sistemi açısından bir karar verilmesi gerekir. Bu karar verilirken, mutlak olarak bir sistemin tüm özelliklerinin aynı şekilde belirlenmesi

gerekmez. Bu açıdan, ismi başkanlık sistemi veya parlamenter sistem olarak belirlenmiş olmasına rağmen, bu sistemlerdeki zayıf yönleri asgariye indiren araçlar da benimsenebilir. Başka bir deyişle, rasyonelleştirilmiş parlamenterizmde olduğu gibi başkanlık sisteminin krizlere neden olabilecek yönleri bakımından da yeni usuller geliştirilebilir.

Ülkemizde, mevcut hükümet sistemi, yarı-başkanlık rejiminin özelliklerini önemli oranda taşımaktadır. Bununla birlikte, yürütmede politikaların devamlılığı ve istikrarı bağlamında, Anayasa'nın ve hükümet sisteminin yetersizliği görüşü savunulmaktadır. Ayrıca mevcut yarı-başkanlık sisteminin, yürütmenin kendi içinde bir "çift meşruiyet" krizine yol açması ihtimali de bulunmaktadır. Bunun karşısında, otoriterleşmeye yol açacağı düşüncesiyle, başkanlık sisteminin karşısında yer alanlar ve parlamenter sistemin unsurlarının netleştirilmesini savunanlar da bulunmaktadır. Başkanlık sisteminin değerlendirilmesi başlığında görüldüğü üzere, her iki görüşün de kendine içinde tutarlılığı bulunmaktadır. Bu noktada, başkanlık sisteminin Türkiye özelindeki uygulama kabiliyeti üzerinden bir değerlendirme yapılabilir.

Kanaatimizce, Türkiye'ye özgü uygun araçların geliştirilmesi hâlinde, başkanlık sistemi parlamenter sistemden ve yarı-başkanlık sisteminden daha başarılı bir uygulama gösterebilir. Demokratikleşme açısından düşünüldüğünde, Türkiye'de hem Meclis'in hem de diğer kurumların milletle ilişkilerinin doğrudan kurulması ve vesayetin azalması yönündeki gelişmeler, genel olarak olumlu sonuçlar doğurmuştur. Başkanlık sistemini de demokratikleşme bağlamında düşündüğümüzde, başkan seçilebilmek açısından gerekecek mutabakatın güçlü bir yürütmeyi sağlaması muhtemeldir. Buna rağmen, söz konusu olabilecek bir kutuplaşma neticesinde bahsedilen mutabakatın oluşmaması ise başkanlık seçimleri sürecinin büyük krizlere dönüşmesine sebep olabilir. Bu durum, her sistemin kendi içinde taşıdığı riskler bakımından normaldir. Fakat siyaseten belli bir istikrar sağlanmak isteniyorsa bu riskler göze alınarak başkanlık sistemi çerçevesinde Türkiye'ye özgü şartların da dikkate alındığı bir sistem değişikliği savunulabilir. Aksi takdirde, Türkiye'nin değişen şartlara ayak uyduramaması ve önemli krizlere sürüklenmesi tehlikesi söz konusu olabilir.

Kaynakça

- Akad, Mehmet; Vural Dinçol, Bihterin; Bulut Nihat (2014). Genel Kamu Hukuku, 10. Basım, İstanbul: Der Yayınları.
- Arslan, Rıza (2005). Siyasi Sistem Önerisi: Türkiye Tipi Başkanlık Sistemi, Bursa: VİPAŞ.
- Arslan, Zühtü (2005). Anayasa Teorisi, Ankara: Seçkin.
- Aslan, Ali (2015). “Türkiye İçin Başkanlık Sistemi: Demokratikleşme, İstikrar, Kurumsallaşma”, SETA Analiz, Sayı: 122.
- Bal, Bülent (2001) İstikrarsız Parlamentarizme Karşı Başkanlık Sistemi, İstanbul: Der Yayınları.
- Chemerinsky, Erwin (2011). Constitutional Law: Principles and Policies, Fourth Edition, New York: Wolters Kluwer.
- Gözler, Kemal (2010). Anayasa Hukukunun Genel Esasları, 3. Ek Baskı, Bursa: Ekin.
- Gözler, Kemal (2010). Türk Anayasa Hukuku Dersleri, 11. Baskı, Bursa: Ekin.
- Gözübüyük, A. Şeref; Kili, Suna (1982). Türk Anayasa Metinleri: 1839-1980, 2. Bası, Ankara: Ankara Üniversitesi SBF Yayınları.
- Kuzu, Burhan (1988-1990). “Parlamentarizmde Devlet Başkanının Konumu ve 1961-1982 Anayasalarında Durum”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: 53, Sayı: 1-4, ss. 34-90.
- Küçük, Adnan (2005). “Türkiye’de Anayasalar ve Anayasacılık Hareketleri”, Editörler: Adnan Küçük, Selahaddin Bakan ve Ahmet Karadağ, 21. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye’de Siyasal Hayat, C. 1, Bursa: Aktüel, ss. 41-110.
- Küçük, Adnan (2015a). “Niçin Diktatörlük Olsun”, Sabah Gazetesi, 07.02.2015 <http://www.sabah.com.tr/yazarlar/perspektif/adnankucuk/2015/02/07/nicin-diktatorluk-olsun>, (E.T. 19.05.2015).
- Küçük, Adnan, (2015b). “Türkiye’ye özgü bir başkanlık sistemi niçin olmasın?”, Star Gazetesi, 14.02.2015 <http://haber.star.com.tr/acikgorus/turkiyeye-ozgu-bir-baskanlik-sistemi-nicin-olmasin/haber-1000451>, (E.T. 19.05.2015).
- Küçük, Adnan, (2015c). “Koalisyon Hükümetlerinin Çıkması ve Bir Gensoru Hikâyesi”, Star Gazetesi, 03.05.2015 <http://haber.star.com.tr/acikgorus/koalisyon-hukumetlerinin-cikmazi-ve-bir-gensoru-hikayesi/haber-1025880>, (E.T. 19.05.2015).
- Özbudun, Ergun (2011). Türk Anayasa Hukuku, Ankara: Yetkin.
- Şentop, Mustafa (2010). “Osmanlı Ceza Hukukunda Genellik İlkesi Bağlamında Suç-İnanç (Din) İlişkisi”, Dinsel ve Kültürel Farklılıkların Bir arada Yaşanması: İstanbul Tecrübesi, İstanbul: 15-17 Nisan 2010.
- Tanör, Bülent (2004). Osmanlı-Türk Anayasal Gelişmeleri, İstanbul: YKY.
- Teziç, Erdoğan (2004). Anayasa Hukuku, 9. Bası, İstanbul: Beta.
- Turhan, Mehmet (2005). Anayasal Devlet, 4. Baskı, Ankara: Naturel.

- Uluşahin, Nur (1999). Anayasal Bir Tercih Olarak Başkanlık Sistemi, Ankara: Yetkin.
- Yazıcı, Serap (2009). Demokratikleşme Sürecinde Türkiye, 1. Baskı, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Yıldız, Abdulkadir (2010). Kanun-ı Esasi'de Yasama Yetkisi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE.
- Yılmaz, Sait (2015). "Başkanlık Sistemi; ABD, Türkiye'ye Örnek Olabilir mi?", usam.aydin.edu.tr, (E.T. 8.4.2015).
- Yüzbaşıoğlu, Necmi (2011). Anayasa Hukukunun Temel Metinleri, 7. Baskı, İstanbul: Beta.